



Brüssel, 20. november 2025  
(OR. en)

15742/25

EJUSTICE 64  
JURINFO 14  
JUSTCIV 194  
COPEN 362  
JAI 1747

### SAATEMÄRKUSED

---

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	20. november 2025
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2025) 802 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“

---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2025) 802 final.

Lisatud: COM(2025) 802 final



Brüssel, 20.11.2025  
COM(2025) 802 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA  
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Strategia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“**

## Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“

ELi konkurentsivõime sõltub üha enam kõigi sektorite digitaliseerimisest, mis aitab hoogustada investeerimist<sup>1</sup>. Digitaliseerimine ja tehisintellekti (TI) kasutuselevõtt on olulised, et ametiasutused saaksid osutada kvaliteetseid avalikke teenuseid, ennekõike õigusvaldkonnas. Käimas on Euroopa digikümnend, mille lõppedes 2030. aastal peaksid kõik peamised avalikud teenused olema ELis kättesaadavad internetis. Lõppsiht on avalikud teenused vaikimisi digitaliseerida, suurendada sellega nende teenuste tõhusust ja stimuleerida ühtlasi tootlikkust<sup>2</sup>.

Ettevõtjad investeerivad pigem sellistesse riikidesse, kus on tõhus justiitsüsteem ning kus on tagatud juurdepääs õigusemõistmisele, samuti õigusemõistmise hea kvaliteet ja läbipaistvus. Tõhus õigusemõistmine tähendab ka seda, et kohtumenetluse kulud on üksikisikute ja ettevõtjate jaoks väiksemad. Vabanevaid rahalisi vahendeid saab kasutada investeringuteks ja muudel tootlikumatel eesmärkidel. See on veelgi ilmsem piiriüleste juhtude korral, kus digivahendid võivad aidata märkimisväärselt vähendada halduskoormust ja minimeerida viivitusi. Keelebarjääre võivad aidata kõrvaldada tehisintellektipõhised rakendused, nagu kõnetuvastus, transkriptsioon ja masintõlge. Kokkuvõttes aitaksid need vahendid kulusid vähendada.

Digitaliseeritud justiitsüsteemid on tõenäoliselt vastupidavamad ka kriiside ajal. Seda näitas COVID-19 pandeemia. Ühtlasi võib paraneda õigusemõistmise kvaliteet, kuna õigusvaldkonna spetsialistid saavad rohkem keskenduda oma põhiülesandele – õigusemõistmisele. Justiitsüsteemide digitaliseerimine võib kiirendada ja lihtsustada juurdepääsu õigusemõistmisele ning tuua selle inimestele lähemale<sup>3</sup>. Näiteks võivad digivahendid aidata tagada videokonverentside kaudu kiire juurdepääsu kohtutele, olenemata kohtusaali asukohast. Veebipõhine juurdepääs kohtuasjade toimikutele aitab suurendada ka läbipaistvust, sest üksikisikud, ettevõtjad ja esindajad saavad kohtumenetlust hõlpsamini jälgida<sup>4</sup>.

Sellega seoses oli oluliseks verstapostiks digitaliseerimismääruse<sup>5</sup> vastuvõtmine 2023. aastal. Digitaliseerimismäärusega on nähtud ette digitaalse teabevahetuse kasutamine 24 piiriüleses tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalkohtumenetluses. Digitaliseerimismääruses on sätestatud ka ELi videokonverentside õigusraamistik, mille alusel pidada kaugistungeid tsiviil- ja teatavates kriminaalasjades.

Komisjon peab 2026.–2029. aastal vastu võtma mitu rakendusakti, et aidata liikmesriikidel kohandada oma IT-süsteeme ja tagada koostalitlusvõime, nagu on nõutud digitaliseerimismääruses. 2028. aastal võetakse kasutusele Euroopa elektrooniline juurdepääsupunkt, mille kaudu kasutajad saavad esitada teatavaid nõudeid ning taotleda tunnistusi ja tõendeid<sup>6</sup>. 2031. aasta alguses peaks hakkama kõigi määruse kohaldamisalasse kuuluvate menetluste jaoks toimima detsentraliseeritud IT-süsteem. Komisjon ja liikmesriigid

---

<sup>1</sup> [Draghi aruanne](#) „The future of European competitiveness – Part B: „In-depth analysis and recommendations“ („Euroopa konkurentsivõime tulevik – B osa. Põhjalik analüüs ja soovitusel“), lk 67.

<sup>2</sup> [COM\(2021\) 118 final](#) – „Digikompass 2030: Euroopa tee digikümnendil“, lk 10.

<sup>3</sup> Nõukogu e-õiguskeskkonna strateegia (2024–2028) ([C/2025/437](#)), punkt 4.

<sup>4</sup> Seda toetavad järeldused aruandes [„Digitalising justice: a fundamental rights-based approach“](#) („Õigusemõistmise digitaliseerimine: põhiõiguste tuginev lähenemisviis“), mille on koostanud Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet.

<sup>5</sup> [Määrus \(EL\) 2023/2844](#), mis käsitleb digipööret õigusala koostöö ning piiriüleste tsiviil-, kaubandus- ja kriminaalasjadega seotud õiguskaitse kättesaadavuse vallas ning millega muudetakse teatavaid õiguslast koostööd käsitlevaid õigusakte.

<sup>6</sup> Näiteks tõendid abielu ja registreeritud kooselu kohta või tõendid tsiviilasjades määratud kaitsemeetmete kohta.

peavad tegema koordineeritud ja pidevaid jõupingutusi, et hakata õigel ajal rakendama digitaliseerimismäärust ja muid detsentraliseeritud IT-süsteeme, mis on hiljuti loodud veel viie õigusemõistmist käsitleva õigusakti<sup>7</sup> alusel.

Digitaliseerimine võib aidata ka võidelda kuritegevuse vastu ELis. ELi ja riikide tasandi prokuratuurid saavad digivahendeid kasutada selleks, et märkimisväärselt kiirendada teabevahetust ja teha tõhusamat koostööd piiriülese kuritegevuse vastases võitluses. ELi justiits- ja siseküsimustega tegelevad asutused ja organid,<sup>8</sup> kes vastutavad kuritegude uurimise ja nende eest vastutusele võtmise või riiklike prokuratuuride toetamise eest, võivad digitaliseerimisest samamoodi kasu saada, kasutades digivahendeid teabe kiiremaks jagamiseks ja liikmesriikide pädevate asutuste toetamiseks.

Digitaliseerimise tõhususe suurendamisel tuleb maandada võimalikke riske. Õigusküsimustes digivahendeid kasutades tuleb täielikult austada õigusriigi põhimõtet ja põhiõigusi, mis on sätestatud ELi põhiõiguste hartas ja muudes asjakohastes ELi õigusaktides<sup>9</sup>. Tehisintellekti käsitlevas määruses<sup>10</sup> on lisaks sätestatud, et kasutada võib üksnes selliseid tehisintellektisüsteeme, mis ei kahjusta põhiõigusi. Samas, võttes arvesse, kui oluline on tagada, et kõigil ELis elavatel isikutel<sup>11</sup> oleks võrdsetel alustel tõhus juurdepääs õigusemõistmisele, peaksid õigusemõistmisele juurdepääsu võimaldavad mittedigitaalsed kanalid jääma samuti kättesaadavaks.

Digitaliseeritumad justiitssüsteemid võivad olla haavatavad isikuandmetega seotud rikkumiste ja küberrünnete suhtes. Paberipõhistel süsteemidel on samuti nõrkusi, nagu jagamise piiratus ja ajakohastamisraskused, aga digitaliseeritud süsteemide puhul tuleb erilist tähelepanu pöörata andmekaitsele ja turvalisusele. Isikuandmete kaitse üldmäärus<sup>12</sup> ja õiguskaitsedirektiiv<sup>13</sup> on peamised ELi õigusnormid, mille eesmärk on kaitsta inimesi nende ohtude eest riskijuhtimismeetmete ja intsidentidest teatamise kaudu. ELi küberturvalisuse määrusega<sup>14</sup> suurendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia toodete, sealhulgas õigussektoris kasutatavate toodete küberturvalisust.

Riiklike justiitssüsteemide digitaliseerimise rahastamine võib tähendada märkimisväärset alginvesteeringut, kuid aja jooksul sellega seotud kulud amortiseeritakse, kuna tõhususe suurenemine toob kaasa kokkuhoiu. ELi rahalistest vahenditest kõiki algkuluseid katta ei saa,

---

<sup>7</sup> [Määrus \(EL\) 2020/1784](#), mis käsitleb kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamist tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine) (uuesti sõnastatud), [määrus \(EL\) 2020/1783](#), mis käsitleb liikmesriikide kohtute vahelist koostööd tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (tõendite kogumine) (uuesti sõnastatud), [määrus \(EL\) 2023/1543](#), mis käsitleb Euroopa andmeesitamismäärust ja Euroopa andmesäilitamismäärust elektrooniliste tõendite hankimiseks kriminaalmenetluses ja kriminaalmenetluse järgsete vabadusekaotuslike karistuste täitmisele pööramiseks, [määrus \(EL\) 2024/3011](#), mis käsitleb kriminaalmenetluse üleandmist, ja [määrus \(EL\) 2023/2131](#) terrorismijuhtumeid käsitleva digitaalse teabevahetuse osas.

<sup>8</sup> Europol, Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Amet (Eurojust) ja Euroopa Prokuratuur.

<sup>9</sup> Näiteks [direktiiv 2012/13/EL](#), milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet.

<sup>10</sup> [Määrus \(EL\) 2024/1689](#), millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid (tehisintellekti käsitlev määrus).

<sup>11</sup> Nende hulka kuuluvad piiratud digikirjaoskusega inimesed, inimesed, kellel on puue, mis raskendab digivahendite ja e-keskkondade kasutamist ilma abita, ning inimesed, kellel ei ole asjakohasele digitaristule juurdepääsu näiteks majandusliku kitsikuse tõttu.

<sup>12</sup> [Määrus \(EL\) 2016/679](#) füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus).

<sup>13</sup> [Direktiiv \(EL\) 2016/680](#), mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist.

<sup>14</sup> [Määrus \(EL\) 2019/881](#), mis käsitleb ENISAt (Euroopa Liidu Küberturvalisuse Amet) ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia küberturvalisuse sertifitseerimist (küberturvalisuse määrus).

aga nende abil on võimalik sihipäraselt toetada kohandatud investeeringuid praeguses mitmeaastases finantsraamistikus ning riikliku ja piirkondliku partnerluse kavade kohaseid investeeringuid ja reforme, kui algab järgmine mitmeaastane finantsraamistik<sup>15</sup>. Lisaks võivad need avaldada ka riigieelarvet võimendavat mõju<sup>16</sup>.

Selleks, et digitaliseerimisest kasu saada ja tipp tehnoloogiat ELi konkurentsivõime edendamiseks rakendada, on oluline suurendada õigusvaldkonna spetsialistide digioskusi<sup>17</sup>. Seepärast on vastu võetud strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ koos uue Euroopa õigusosalase koolituse strateegiaga aastateks 2025–2030<sup>18</sup>, milles keskendutakse digitaliseerimisele ja strateegia elluviimiseks vajaliku toetava keskkonna loomisele.

Komisjoni selle ametiaja keskne teema on konkurentsivõime tagamine<sup>19</sup>. EL peab liikuma kiiremini ja kaugemale, et tagada konkurentsivõime, heaolu ja õiglus<sup>20</sup>. Seda seisukohta toetab ülemkogu, kes kutsub võtma otsustavaid meetmeid konkurentsivõime suurendamiseks<sup>21</sup>. Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ tugineb neile poliitilistele eesmärkidele ja sellega kehtestatakse konkreetsed meetmed, viimaks ellu prioriteete, mille nõukogu on seadnud oma e-õiguskeskkonna strateegias (2024–2028)<sup>22</sup> ja oma järeldustes tehisintellekti kasutamise kohta õigusvaldkonnas<sup>23</sup>.

Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ tugineb aruteludele, mida on liikmesriikide ja peamiste sidusrühmadega peetud kõrgetasemelistel foorumitel teemal õigussüsteem majanduskasvu heaks ja ELi kriminaalõiguse tulevik, ning tõstetud esile digitaliseerimisalgatusi, mis on leidnud laialdast toetust<sup>24</sup> ja mille eesmärk on suurendada 2030. aastaks digitehnoloogia, sealhulgas tehisintellekti kasutuselevõttu justitiissüsteemides.

## **1. Õigusemõistmise digitaliseerimisel riikide tasandil tehtud edusammude kaardistamine ja parimate tavade vahetamine**

2025. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel<sup>25</sup> näitab, et justitiissüsteemi digitaliseerimise tase eri liikmesriikides on ebaühtlane. Sellise olukorra põhjused on liikmesriigiti erinevad, kuid nende hulka kuuluvad töötajate ja rahaliste vahendite nappus ning lahknevad poliitilised prioriteedid.

---

<sup>15</sup> [COM\(2025\) 570](#) – komisjoni teatis „ELi dünaamiline eelarve tuleviku prioriteetide elluviimiseks – Mitmeaastane finantsraamistik 2028–2034“, lk 3, ja [COM\(2025\) 565](#) – ettepanek: määrus, millega luuakse Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond aastateks 2028–2034, põhjendus 20 ja artikli 3 lõike 1 punkti e alapunkt ii.

<sup>16</sup> [COM\(2025\) 570 final – SWD\(2025\) 570 final/2](#) – komisjoni talituste töödokument, mis on lisatud teatisele „ELi dünaamiline eelarve tuleviku prioriteetide elluviimiseks – Mitmeaastane finantsraamistik 2028–2034“, lk 39.

<sup>17</sup> Draghi aruanne „The future of European competitiveness – In-depth analysis and recommendations“ („Euroopa konkurentsivõime tulevik – põhjalik analüüs ja soovitus“), lk 67.

<sup>18</sup> COM(2025) 801 – Euroopa õigusosalase koolituse strateegia aastateks 2025–2030 – Strateegiat „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ toetava keskkonna loomine.

<sup>19</sup> [COM\(2025\) 30 final](#) – „ELi konkurentsivõime kompass“, lk 2.

<sup>20</sup> „Euroopa valik. Poliitilised suunised järgmisele Euroopa Komisjoni koosseisule 2024–2029“, lk 6.

<sup>21</sup> [Euroopa Ülemkogu \(838/24\)](#), Budapesti deklaratsioon uue Euroopa konkurentsivõime kokkuleppe kohta, lk 1.

<sup>22</sup> Nõukogu e-õiguskeskkonna strateegia (2024–2028) ([C/2025/437](#)).

<sup>23</sup> Nõukogu 2024. aasta detsembri järeldused tehisintellekti kasutamise kohta õigusvaldkonnas ([16593/24](#), punkt 25).

<sup>24</sup> Need [kaks kõrgetasemelist foorumit](#) tõid ajavahemikus 2025. aasta märtsist kuni novembrini neljal täiskogu istungil kokku liikmesriigid, Euroopa Parlamendi, akadeemiliste ringkondade esindajad, praktikud ja kodanikuühiskonna esindajad.

<sup>25</sup> 2025. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, [COM\(2025\) 375 final](#), punkt 2.2.3 „Digitaliseerimine“.

Kuigi ELi õigusemõistmise tulemustabel sisaldab mõningaid andmeid riiklike justiitsüsteemide digitaliseerimise taseme kohta, puudub ülevaade algatustest ja vahenditest, mida riigid on rakendanud. Kõikidele justiitsüsteemidele omaste toimingute digitaliseerimiseks vajavad liikmesriigid ühesuguseid või sarnaseid IT-vahendeid ja andmestandardeid. Liikmesriikidel, kes on huvitatud teistes liikmesriikides tulemuslikuks osutunud lahenduste kasutamisest, võib olla raskusi teabele juurdepääsuga.

Selle probleemi lahendamiseks hakkas komisjon koos nõukoguga kaardistama asjakohaseid riiklikke algatusi ja vahendeid. Need andmed annavad ELi justiitsüsteemide digitaliseerimisest esialgse ülevaate. Selle põhjal töötatakse välja alalisem mehhanism, nn elav hoidla, et koguda teavet ja vahetada parimaid tavasid. Hoidlat hakatakse majutama e-õiguskeskkonna portaalis<sup>26</sup>. Portaali ülesehituse ja küljenduse kasutamine võimaldaks liikmesriikidel vajaduse korral teha hõlpsasti ajakohastusi ning portaali tutvavlikkus vähendaks samal ajal halduskoormust.

Eesmärk on, et liikmesriigid teeksid kindlaks kasutusel olevad head lahendused. See võiks viia nende ulatuslikuma rakendamiseni ja aidata edendada piiriülest koostalitlusvõimet. Komisjon korraldab koostöös nõukoguga parimate tavade vahetamist liikmesriikide vahel. ELis on palju näiteid heade digitavade kohta, mis parandavad õigusemõistmise kvaliteeti ning tagavad justiitsüsteemiga kokku puutuvatele isikutele ja justiitsüsteemi töötajatele parema juurdepääsu ja suurema läbipaistvuse. Eestis on näiteks kõik avalikud teenused kättesaadavad internetis. Eesti justiitsüsteemis kasutatakse arvukalt digivahendeid, kuid süsteemi keskmes on e-toimik. E-toimiku kaudu edastatakse andmeid kohtute infosüsteemidesse ja toimik on koostalitlusvõimeline õiguskaitseasutuste infosüsteemidega. Kogu tsiviilasja poolte teabevahetust saab töödelda elektrooniliselt, sealhulgas saab koostada ja saata kohtukutseid, kohtuistungite protokolle ja otsuseid, ning kõik pooled saavad menetlust elektrooniliselt jälgida. Eesti hinnangul on selliste digivahendite kasutamine vähendanud tsiviilkohtumenetluste keskmist kestust 156 päevast 99 päevani<sup>27</sup>.

Kogutud andmed on ka aluseks kavandatud IT-vahendite kogule (vt 3. meede) ning abiks investeeringute ja reformide eesmärkide ja sihtide seadmisel järgmise kavandatud mitmeaastase finantsraamistiku võimalike rahastamise meetmete jaoks<sup>28</sup>.

**1. meede.** Komisjon loob 2026. aasta lõpuks Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis digivahendite ja eelkõige tehisintellekti elava hoidla, mida kasutatakse õigusemõistmisel kogu ELis.

**2. meede.** Komisjon hõlbustab õigusemõistmisel kasutatavate digivahendite, eelkõige tehisintellektiga seotud parimate tavade vahetamist liikmesriikide vahel.

## 2. Õigusvaldkonna IT-vahendite kogu

Liikmesriikides praegu kättesaadavate digivahendite kaardistamiseks tehtud töö käigus on ilmnunud, et liikmesriikidel on samad või sarnased vajadused ja nad soovivad välja töötada sarnaseid lahendusi. Mitu liikmesriiki on tehisintellektipõhised vahendid juba edukalt kasutusele võtnud ja neist lahendustest võiks olla kasu ka teistele. Näiteks kasutatakse mitmes liikmesriigis tipp tehnoloogilisi tehisintellektipõhiseid kõnetuvastusvahendeid, et muuta kõne tekstiks ja transkribeerida kohtuistungeid. Need võimaldavad selget aja kokkuhoidu. Teised

<sup>26</sup> „e-Justice: Estonian digital court-making“ („E-õiguskeskkond: Eesti digitaalne kohtumõistmine“).

<sup>27</sup> E-Eesti teabeleht „e-Justice“.

<sup>28</sup> COM(2025) 565 final, ettepanek: määrus, millega luuakse Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond aastateks 2028–2034.

liikmesriigid koostavad automatiseeritud kohtuotsuste ja muude kohtulahendite annotatsioone ja sisukirjeldusi, samal ajal kui mõned liikmesriigid on hakanud kohtuotsuste analüüsimiseks ja õigusdokumentide koostamiseks kasutama suuri keelemudeleid. Enamikus liikmesriikides on tehisintellektipõhiste vahendite kasutamine siiski alles kavandamisjärgus. Seetõttu on nõukogu kutsunud komisjoni aitama liikmesriikidel koguda ja jagada teavet tehisintellektipõhiste vahendite kasutamise kohta riiklikes justiitssüsteemides, et luua ühine õigusvaldkonna tehisintellektipõhiste vahendite kogu ja seda hallata<sup>29</sup>.

Kuigi õigusvaldkonna digilahenduste täielik ELi-ülene ühtlustamine riiklikes süsteemides võib edukat innovatsiooni pärssida, on praegune killustatus ja standardimatus kulude ja tõhususe seisukohast tõeline puudujääk. Näiteks ei ole vajalik ega tõhus, et liikmesriigid rakendavad kohtutes õigusliku analüüsi tegemiseks 27 erinevat tarkvarasüsteemi.

Vahendite kogu loomise eesmärk on saavutada kulude kokkuhoid ja vähendada takistusi rakendamisel, pakkudes liikmesriikidele IT-vahendite komplekti. Vahendite kogu on kaardistamise loomulik jätk. Selle eesmärk ei ole mitte üksnes jagada IT-lahendusi, vaid ka aidata liikmesriikidel oma justiitssüsteeme praktikas digitaliseerida. Kasutades vahendeid, mille teised riigid on juba välja töötanud ja mida nad on katsetanud, saavad liikmesriigid vältida seda, et nad peavad uue vahendi otsast peale välja töötama. See aitab säästa nii aega kui ka raha. Edukate vahendite rakendamine mitmes liikmesriigis võiks aidata taaskasutada ühiseid standardeid ja toetada koostalitlusvõimet.

Komisjon loob selle vahendite kogu, et aidata liikmesriikidel kiirendada digitaliseerimist ja hoida kokku kulusid. Vahendite kogu sisaldab tehisintellektipõhiseid ja muid asjakohaseid IT-vahendeid, mida saab kasutada justiitssüsteemides. Seda majutatakse Koostalitleva Euroopa portaalis,<sup>30</sup> mis on loodud Koostalitleva Euroopa määrusega,<sup>31</sup> et hõlbustada töövahendite, andmestandardite ja suuniste jagamist. Iga liikmesriik otsustab ise, milliseid vahendeid ta soovib jagada ja millises ulatuses.

**3. meede.** Komisjon loob 2026. aasta lõpuks IT-vahendite kogu ja edendab selle kasutamist.

### 3. Tehisintellekt justiitssüsteemides

Tehisintellekti tulemuslik kasutamine justiitssüsteemides on osa eesmärgist seada EL tehisintellektirevolutsiooni esirinda, nagu on sätestatud Euroopa tehisintellekti tegevuskavas<sup>32</sup>. Tehisintellekti kasutamise strateegias<sup>33</sup> keskendutakse tehisintellekti ümberkujundava potentsiaali rakendamisele ja tehisintellekti kasutuselevõtu kiirendamisele kõigis sektorites, et suurendada konkurentsivõimet ja majanduskasvu ning vähendada halduskoormust. Selleks et tehisintellekti kasutamist õigusvaldkonnas edendada ja kiirendada, tugineb tehisintellekti kasutamise strateegia käesolevas strateegias „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ nimetatud konkreetsetele meetmetele.

Tehisintellektil on õigusvaldkonnas tohtu potentsiaal ja see võib märkimisväärselt suurendada tõhusust kõnealuses valdkonnas. Näiteks Saksamaal aitab digiassistent OLGA kohtunikel

<sup>29</sup> Nõukogu 2024. aasta detsembri järeldused tehisintellekti kasutamise kohta õigusvaldkonnas ([16593/24](#), punkt 25).

<sup>30</sup> [Koostalitleva Euroopa portaal](#).

<sup>31</sup> Määrus (EL) 2024/903, millega kehtestatakse meetmed avaliku sektori koostalitlusvõime kõrge taseme tagamiseks kogu liidus (Koostalitleva Euroopa määrus).

<sup>32</sup> [COM\(2025\) 165 final](#) – Euroopa tehisintellekti tegevuskava, lk 1.

<sup>33</sup> COM(2025) 723 final – Tehisintellekti kasutamise strateegia, lk 1 ja 12.

menetleda edasikaebusi massmenetlustes,<sup>34</sup> mis on seotud Dieselgate'i kohtuasjaga<sup>35</sup>. OLGA vaatab läbi esimese astme kohtu otsused ja tuvastab parameetrid, nagu sõiduki- ja mootoritüüp, heitenorm ja tagasinõudmise põhjused. Nende parameetrite põhjal koondab vahend sarnased kohtuasjad automaatselt ja täidab kohtunike koostatud üksikvormid. OLGA kasutamine on võimaldanud kohtuasjade arutamist arukalt kavandada, näiteks samade hageja esindajate järgi, võimaldades kohtul pidada väga tulemuslikke istungipäevi<sup>36</sup>. Samuti on see vahend vabastanud kohtunikud eriti rutiinsetest ülesannetest ning võimaldanud neil keskenduda oma põhitööle. Kõige olulisem on siiski see, et süsteem ei sekku otsuste tegemisse, sest kohtunikud teevad igas kohtuasjas otsuse pärast faktiliste asjaolude kontrollimist. Baden-Württembergi liidumaa justiits- ja rändeministeerium on teatanud,<sup>37</sup> et OLGA kasutamine on lihtsustanud kohtuasjade menetlemist ja vähendanud märkimisväärselt menetlemisele kuluvat aega. Ilma OLGAta kuluks kohtuasjade menetlemise peale praeguse töötajate arvu juures palju aastaid. Kohtunik, kes vastutas OLGA projekti eest liidumaa kõrgeimas üldkohtus Stuttgartis, leidis, et „massmenetluste automatiseerimata menetlemine on nüüd minevik“<sup>38</sup>.

Tehisintellekti kasutamine justiitsüsteemides võib aga ohustada põhiõigusi ja selliseid ohte tuleb maandada. Tehisintellektipõhised vahendid peaksid kohtunikke otsuste tegemisel üksnes toetama ega tohiks neid mitte kunagi asendada<sup>39</sup>. Tehisintellekti käsitleva määruse<sup>40</sup> kohaselt kaasneb tehisintellekti teatava kasutamisega suur risk. Põhimõtteliselt peetakse suure riskiga süsteemideks tehisintellektisüsteeme, mis on mõeldud õigusasutusele kasutamiseks, et aidata uurida ja tõlgendada faktilisi asjaolusid ja õigust ning kohaldada õigust konkreetsele faktiliste asjaolude kogumile. Seetõttu kohaldatakse nende suhtes rangeid nõudeid. Suure riskiga süsteemideks ei peeta tehisintellektisüsteeme, mis on ette nähtud haldustegevuseks, näiteks kohtuotsuste, dokumentide või andmete pseudonüümimiseks, ja mis ei mõjuta tegelikku otsuste tegemist konkreetsetel juhtudel. Nende süsteemide suhtes kohaldatakse läbipaistvusnõudeid.

Selleks et toetada tehisintellekti ohutut rakendamist justiitsüsteemides, on nõukogu kutsunud komisjoni üles uurima tehisintellekti kasutamise potentsiaali õigusvaldkonnas ja abistama liikmesriike tehisintellekti käsitleva määruse rakendamisel<sup>41</sup>. Komisjon on võtnud kohustuse liikmesriike tehisintellekti rakendamisel toetada. Esimese sammuna võeti 2025. aasta veebruaris vastu suunised tehisintellekti keelatud kasutusviiside kohta<sup>42</sup>. Järgmine samm on saada valmis tehisintellekti käsitleva määruse kohased suure riskiga tehisintellektisüsteeme käsitlevad üldised suunised, mis on kavas avaldada 2026. aasta veebruaris. Suure riskiga tehisintellektipõhiste vahendite kasutamine justiitsüsteemides on väga oluline ja see aitab kõnealuseid suuniseid kujundada. Strateegias „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ tehakse

---

<sup>34</sup> „Massmenetlus“ tähendab mitut kohtumenetlust, mille on algatanud üksikisikust hagejad sama või sarnase tava suhtes. IT-vahendid võivad olla asjakohased ka muudes masskahju käsitlevates kohtumenetlustes, näiteks [esindushagisid käsitleva direktiivi \(EL\) 2020/1828](#) kohaste esindushagide puhul.

<sup>35</sup> Dieselgate'iks nimetatakse 2015. aastal puhkenud skandaali seoses autodega, mida oli müüdnud koos diiselmootoritesse paigaldatud eritarkvaraga, mis suutis tuvastada, et autot katsetati, ning muutis õhku paisatavaid heitkoguseid, et tulemusi parandada. See tõi kaasa tuhandeid kohtuasju ja edasikaebusi.

<sup>36</sup> Spoenle, J., [OLGA – der KI-Assistent für Dieselverfahren](#).

<sup>37</sup> Landtag von Baden-Württemberg, [Drucksache 17/5658](#), lk 4.

<sup>38</sup> Landtag von Baden-Württemberg, [Drucksache 17/5658](#), lk 4.

<sup>39</sup> [Tehisintellekti käsitleva määruse](#) põhjendus 61.

<sup>40</sup> [Määrus \(EL\) 2024/1689](#), millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid (tehisintellekti käsitlev määrus).

<sup>41</sup> Nõukogu 2024. aasta detsembri järeldused tehisintellekti kasutamise kohta õigusvaldkonnas ([16593/24](#), punkt 21).

<sup>42</sup> [C\(2025\) 5052 final](#) – komisjoni suunised määruses (EL) 2024/1689 (tehisintellektimäärus) kehtestatud tehisintellekti keelatud kasutusviiside kohta.

ka ettepanek kontrollida, kas liikmesriigid vajavad justitiisüsteemides tehisintellektipõhiste vahendite tulemuslikuks kasutamiseks lisatuge ja kas kooskõlastatud lähenemisviisi rakendamine ELi tasandil on põhjendatud.

Liikmesriigid on väga huvitatud tehisintellektisüsteemide kasutamisest õigusemõistmisel. See aitaks neil suurendada tõhusust ja vähendada kohtuasjade kuhjumist<sup>43</sup>. Strateegias „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ esitatakse mitu meetet, mis toetavad tehisintellekti kasutamist justitiisüsteemides. Et hõlbustada ja kiirendada tehisintellektipõhiste vahendite kasutuselevõttu, on kavas luua IT-vahendite kogu (3. meede). Justitiisüsteemides tehisintellekti kasutamisega seotud projektide elluviimiseks on võimalik saada ELi rahalisi vahendeid (11. ja 12. meede). Tehisintellekti kasutuselevõttu jälgitakse IT-vahendite kaardistamise kaudu (1. meede). Komisjon kavatab riiklike asutusi veelgi toetada, arutades nendega ja aidates neil – võimaluse korral spetsiaalsete suuniste<sup>44</sup> abil – otsustada, kas ja millisel eesmärgil peaksid nad tehisintellektipõhiseid vahendeid kasutama ning kuidas seda teha nii, et see suurendaks tõhusust, nagu on kavandatud.

ELi tasandil kaaluvad justitiis- ja siseküsimustega tegelevad asutused ja organid tehisintellekti kasutamist operatiivtöös ning võivad katsetada uusi tehisintellektipõhiseid vahendeid. Komisjon jälgib neid suundumusi.

**4. meede.** Komisjon täpsustab suure riskiga tehisintellektisüsteemide kasutamist õigusemõistmises, eelkõige määrates õigusvaldkonna esindajate arvamusi arvesse võttes 2026. aasta veebruariks kindlaks asjakohased tehisintellekti käsitleva määruse kohased suunised.

**5. meede.** Komisjon teeb koos liikmesriikide ja muude asjaomaste sidusrühmadega kindlaks valdkonnad, milles EL saab neid tehisintellekti kasutuselevõtmisel õigusemõistmises toetada, võimaluse korral spetsiaalsete suunistega selle kohta, kas, millisel eesmärgil ja kuidas nad saaksid tehisintellektipõhiseid vahendeid kasutada.

#### 4. Euroopa õigusandmeruum

Üksikisikute ja paljude valdkondade spetsialistide käsutuses on hulganisti teavet. See ei kehti õigusdokumentide ja -andmete kohta, mis sageli ei ole internetis kättesaadavad. Selles valdkonnas on juurdepääs ja läbipaistvus seega piiratum. Praegu saab internetipõhiste õigusandmetega tutvuda mitmel viisil, mida aitab hõlbustada ja toetada EL. Euroopa õigusandmeruumi eesmärk on koondada kõik need andmed ühte kohta:

- EUR-Lex võimaldab 24 keeles juurdepääsu autentsetele ELi õigusaktidele, ELi kohtupraktikale, riiklikele ülevõtmismeetmetele ning mõningale liikmesriikide kohtupraktikale koos otsingu- ja analüüsifunktsioonidega;
- N-Lex võimaldab juurdepääsu liikmesriikide riiklikele õigusandmebaasidele;
- e-õiguskeskkonna portaal pakub teavet justitiisüsteemide kohta, samuti õiguskaitse kättesaadavuse kohta ELis, ning võimaldab juurdepääsu ELi ja liikmesriikide kohtupraktikale;
- mitmel liikmesriigil on oma platvormid.

<sup>43</sup> Euroopa Liidu Nõukogu Poola eesistumise ajal Varssavis 19.–20. mail 2025 toimunud ekspertide kohtumisel „New Challenges of AI Development and e-Communication in the Field of Justice“ („Tehisintellekti arendamise ja e-teabevahetusega seotud uued probleemid õigusvaldkonnas“) peetud aruteludest.

<sup>44</sup> Euroopa Komisjoni ja eesistujariigi Poola järelused Euroopa Liidu Nõukogu Poola eesistumise ajal Varssavis 19.–20. mail 2025 toimunud ekspertide kohtumise „New Challenges of AI Development and e-Communication in the Field of Justice“ („Tehisintellekti arendamise ja e-teabevahetusega seotud uued probleemid õigusvaldkonnas“) ametlikus väljaandes, lk 39.

Lihtsal juurdepääsul mitte üksnes ELi tasandil, vaid ka kõigis liikmesriikides kohaldatavatele ajakohastele õigusaktidele ning kohtupraktikale on palju eeliseid. Kujutage ette, et Poola kohtunik peab Poola ja Itaalia äriühingu vahelise vaidluse lahendamisel kohaldama Itaalia õigust. Nende kahe äriühingu vaheline leping sisaldab kohaldatava õiguse valiku klauslit, milles on täpsustatud, et kohaldatakse Itaalia õigust<sup>45</sup>. Kuna Poola ettevõtja on pöördunud selles asjas Poola kohtusse,<sup>46</sup> lahendab Poola kohtunik vaidluse Itaalia õiguse alusel ning vajab juurdepääsu kõigile asjakohastele Itaalia õigusaktidele ja kogu asjakohasele kohtupraktikale. Kui need ei ole internetis kättesaadavad, on õigusvaldkonna spetsialistidel piiriüleste kohtuasjade puhul veelgi raskem välisriigi õigust leida, mõista, tõlgendada ja poolelioleva kohtuasja suhtes kohaldada<sup>47</sup>. See võib põhjustada märkimisväärseid viivitusi, avaldada negatiivset mõju õigusemõistmisele ning kahjustada majanduskasvu ja konkurentsivõimet. Õigusvaldkonna spetsialistidel on välisriigi õigust, mida nad ei tunne, raske kohaldada ka ilma vajalike dokumentide leidmise vaevata.

Lisaks õigusvaldkonna spetsialistide abistamisele piiriülestes kohtuasjades aitab suurem läbipaistvus suurendada ka üldsuse kindlustunnet ja usaldust justiitsüsteemi vastu. Juurdepääs teabele õiguse, kohtupraktika ja õigusnormide kohtuliku tõlgendamise kohta on oluline, et teostada kohtusse pöördumise õigust<sup>48</sup>.

Seepärast loodi 2020. aasta Euroopa andmestrategie<sup>49</sup> alusel Euroopa õigusandmeruum, et kasutada andmete väärtust ELi majanduse ja ühiskonna suuremaks hüvanguks. Eesmärk on pakkuda hõlpsasti juurdepääsetavaid, taaskasutatavaid ja otsitavaid andmeid õigusaktide ja kohtupraktika kohta kogu ELis. Euroopa õigusandmeruum ei paku andmeid ainuüksi selleks, et aidata õigusvaldkonna spetsialiste nende töös. Sellega antakse järk-järgult ka juurdepääs tehisintellektisüsteemide trennimiseks sobivatele kohtumenetlustega seotud andmetele ning toetatakse seega õigustehnoloogiaettevõtjaid õigusvaldkonnale kohandatud uuenduslike tehisintellektipõhiste vahendite väljatöötamisel. Üks hästtöötavate tehisintellektipõhiste vahendite väljatöötamise aspekt on trennimisandmete kvaliteet. Siin saab innovatsioonile kaasa aidata Euroopa õigusandmeruum, mis annab juurdepääsu allalaaditavale, kvaliteetsele, mahukale ja asjakohasele õigussisule. Selle töö keskmes on EUR-Lexis kättesaadavad hoolikalt kureeritud andmed ELi õigusdokumentide kohta.

Euroopa õigusandmeruumi toimimise ning õigus- ja kohtuandmete koostalitlusvõime tagamiseks on väga olulised ühised standardid, eelkõige Euroopa õigusaktide identifikaator (ELI)<sup>50</sup> ja Euroopa kohtulahendi tunnus (ECLI)<sup>51</sup>. Juurdepääs õigusaktidele ja kohtupraktikale eeldab, et kõik asjakohased dokumendid on nõuetekohaselt identifitseeritud, masinloetavad ja veebis otsitavad. Seetõttu on tähtis tagada, et kõik liikmesriigid võtaksid ELI ja ECLI

---

<sup>45</sup> Kooskõlas [määruse \(EÜ\) nr 593/2008](#) (lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I)) artikliga 3.

<sup>46</sup> Poola kohtu pädevus määratakse kindlaks kooskõlas [määruse \(EL\) 1215/2012](#) (Brüsseli Ia määrus) artikli 7 lõike 1 punktiga a.

<sup>47</sup> Kui teavet ei ole võimalik leida, on kohtunik sunnitud esitama ametliku teabetaotluse [välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooni](#) (1968, Euroopa Nõukogu lepingute sari 062) artikli 4 alusel. See võtab märgatavalt rohkem aega kui see võtaks juhul, kui õigusaktid ja kohtupraktika oleksid internetis kättesaadavad.

<sup>48</sup> Euroopa Nõukogu kohtute efektiivsust hindava komisjoni (CEPEJ) suunised kohtulahendite avaldamise kohta internetis ([CEPEJ \(2024\)9](#), 18. november 2024, lk 4).

<sup>49</sup> Euroopa andmestrategie ([COM\(2020\) 66](#)), 5. jao punkt D.

<sup>50</sup> Mis on [ELI](#)?

<sup>51</sup> Mis on [ECLI](#)?

võimalikult kiiresti kasutusele<sup>52</sup>. ELI standardit kasutab praegu 19 liikmesriiki, kusjuures seitsmes neist on ELI kasutusel alates 2024. aastast. ECLI on osaliselt rakendatud 21 liikmesriigis, enamasti üksnes piiratud arvus kohtutes. 17 ECLI standardi kasutusele võtnud liikmesriiki on ühendatud ECLI otsingumootoriga Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis.

Kuigi töö N-Lexi ja e-õiguskeskkonna portaali ning õiguse ja kohtupraktika leidmiseks mõeldud otsingumootorite kallal jätkub, peaksid strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ meetmed lõpuks viima selleni, et kohtumenetlustega seotud andmed on kõigile õigusvaldkonna spetsialistidele, üksikisikutele ja õigustehnoloogiaettevõtjatele hõlpsasti juurdepääsetavad ning taaskasutatavad ja otsitavad. Komisjon on võtnud endale kohustuse ELI ja ECLI täielikult ellu rakendada ja toetab seejuures liikmesriike mitmel viisil. ELI ja ECLI rakendamiseks saaks kasutada tehnilise toe instrumendi raames eraldatavaid ELi rahalisi vahendeid ja tulevase mitmeaastase finantsraamistiku raames antavat täiendavat tehnilist abi.

Komisjon on lubanud oma andmeliidu strateegias<sup>53</sup> teha 2026. aastal ettepaneku laiendada väärtuslike andmestike loetelu,<sup>54</sup> et hõlmata ka õigusandmed ning parandada nende kvaliteeti ja kättesaadavust. Väärtuslikud andmestikud tuleb teha masinloetaval kujul ja standardse rakendusliidese kaudu vabalt kättesaadavaks. Kui see on asjakohane, peaksid väärtuslikud andmestikud olema kättesaadavad hulgialalaadimiseks. Väärtuslike andmestike loetelu laiendamine aitab vähendada andmetele juurdepääsu takistusi ning teha seeläbi VKEdele, idufirmadele ja tehisintellekti arendajatele kättesaadavaks rohkem andmeid.

**6. meede.** Komisjon ja Euroopa Liidu Väljaannete Talitus toetavad ELI ja ECLI täielikku kasutuselevõttu. ECLI puhul tuleb tagada, et 2030. aastaks määrataks kõigis liikmesriikides kõigile kohtulahenditele ECLI ja et neid lahendeid oleks ECLI otsingumootoriga Euroopa e-õiguskeskkonna portaalist lihtne leida. Esimene samm on määrata ECLI kõigile uutele kohtulahenditele kõigis kohtutes. Teine samm on integreerida kogu olemasolev kohtupraktika. ELI puhul tuleb tagada, et 2030. aastaks määrataks kõigis liikmesriikides igale õigusaktile ELI, et seda oleks ELI otsingumootorist lihtne leida.

**7. meede.** Komisjon ja Euroopa Liidu Väljaannete Talitus toetavad õigustehnoloogiarakenduste, sealhulgas õigusvaldkonna tehisintellektipõhiste vahendite arendamist, parandades õiguslike ja kohtumenetlustega seotud andmete (sealhulgas kohtupraktika ja õigusaktide) kättesaadavust ja taaskasutatavust.

## 5. Videokonverentsi kasutamine

COVID-19 pandeemia sundis suurt osa tööjõust (sealhulgas kohtutöötajatest) kohanema uue olukorraga: videokonverentsi kasutamisest sai paljudel juhtudel otstarbekas lahendus, et tagada õigusemõistmise järjepidevus. Kuigi 2020. aastaks oli videokonverentsi kasutamine juba reguleeritud<sup>55</sup> ja seda kasutati mõnel juhul ELis piiriüleses koostöös menetletavates tsiviil- ja

<sup>52</sup> Kohtumenetlustega seotud andmete kättesaadavuse tähtsust rõhutati juba komisjoni 2020. aasta teatise „Õigusemõistmise digipööre Euroopa Liidus. Võimalusterohked töövahendid“ ([COM\(2020\) 710 final](#)) punktis 3.4.

<sup>53</sup> COM(2025) 835 – komisjoni teatis „Andmeliidu strateegia andmete kasutusõiguse tehisintellektile andmise kohta“, lk 10.

<sup>54</sup> Avaandmete direktiivi ([direktiiv \(EL\) 2019/1024](#) avaandmete ja avaliku sektori valduses oleva teabe taaskasutamise kohta (uuesti sõnastatud)) artiklid 13 ja 14.

<sup>55</sup> Eelkõige [direktiiviga 2014/41/EL](#), mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, ELi liikmesriikide vahelist vastastikust õigusabi kriminaalasjades käsitleva konventsiooni ([42000A0712\(01\)](#)) artikliga 10, [direktiiviga 2012/29/EL](#) kuriteoohvrite õiguste kohta ning [nõukogu määrusega \(EÜ\) nr 1206/2001](#) liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades.

kriminaalasjades, puudus selle kasutamiseks paljudes muudes piiriülestes menetlustes õiguslik alus. Digitaliseerimismäärusega see lünk osaliselt kõrvaldatud, sest selles määruuses on sätestatud õiguslik alus videokonverentsi teel toimuvateks kohtuistungiteks tsiviil- ja kaubandusajades käsitlevates piiriülestes kohtumenetlustes ning kriminaalasjades tehtava õigusala koostöö menetlustes.

ELi õiguse kohaselt võib tunnistajaid, eksperte, kahtlustatavaid ja süüdistatavaid ning kuriteos kannatanuid tõendite kogumiseks üle kuulata videokonverentsi teel, kui nad viibivad teises liikmesriigis<sup>56</sup>. Kuriteos kannatanute puhul teeb komisjon ka ettepaneku lisada kuriteoohvrite õiguste direktiivi säte videokonverentsi kasutamise kohta, et hõlbustada välisriigis elavate kannatanute kaugosalemist kriminaalmenetluses. Selle ettepaneku üle läbirääkimised veel käivad. Praegu puuduvad kogu ELis kehtivad õigusnormid, mis reguleeriksid kahtlustatava või süüdistatava kaugosalemist kriminaalmenetluses peetavatel kohtuistungitel teisest liikmesriigist muul eesmärgil kui tõendite kogumiseks. See olukord toob kahtlustatavale või süüdistatavale sageli kaasa märkimisväärsed reisikulud ja võib tekitada praktilisi probleeme, eelkõige haavatavatele isikutele. Samuti võib see kaasa tuua kohtuasja arutamise tagaselt või nõuda väga sekkuvate sunnimeetmete, näiteks Euroopa vahistamismääruse kasutamist, et tagada kahtlustatava või süüdistatava osalemine kohtuistungil.

Neid kaalutlusi käsitleti kõige hiljutisemas Euroopa uurimismääruse rakendamise hinnangus,<sup>57</sup> milles kutsuti komisjoni üles leidma ELi tasandil lahenduse, mis võimaldaks süüdistatavatel osaleda kohtuistungitel videokonverentsi teel teisest liikmesriigist. Komisjon püüab selle lünga kõrvaldada, et võimaldada kahtlustataval või süüdistataval kriminaalkohtu istungitel teisest liikmesriigist videokonverentsi teel kaugosaleda. Kuriteos kannatanute puhul hindab komisjon, kuidas tuleks kaugosalemist käsitleda, võttes arvesse kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise üle peetavate läbirääkimiste tulemusi.

Videokonverentsi teel toimuvate kaugistungite sujuvaks korraldamiseks tuleb lahendada teatavad praktilised probleemid. Näiteks kasutavad liikmesriigid sageli erinevaid videokonverentsiplatvorme, mis ei ole iseenesest probleem, kuid võib saada takistuseks piiriülese kaugistungite korraldamisel, kuna erinevad tark- ja riistvaralahendused ei ole alati koostalitlusvõimelised. See on oluline, kui korraldatakse videokonverents kahe õigusasutuse vahel, mis asuvad eri riikides, näiteks tõendite kogumiseks tsiviilajades,<sup>58</sup> või kriminaalasjades toimuvatel kohtuistungitel.

Kuigi sellele koostalitlusvõime probleemile on juba leitud lahendused, nagu lisaprogrammid, pistikprogrammid ja kolmandate isikute rakendused, muudavad need lahendused ühenduse sageli ebastabiilseks ning panevad muretsema andmekaitse ja eraelu puutumatuse pärast. Praegu puudub piiriülestes kohtumenetlustes kasutatav ELi-ülene videokonverentsilahendus. Iga liikmesriik kasutab valmistooteid või vahendeid, mille ta on ise välja töötanud. See võib sobida riigisisesteks kohtuistungiteks, kuid piiriüleste kohtuistungite puhul teeb koostalitlusvõime puudumine kaugistungite korraldamise keeruliseks, kui mitte võimatuks.

---

<sup>56</sup> Kooskõlas 3. aprilli 2014. aasta [direktiiviga 2014/41/EL](#), mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, ELi konventsiooniga vastastikuse õigusabi kohta kriminaalasjades ([42000A0712\(01\)](#)) ja [direktiiviga 2012/29/EL](#) kuriteoohvrite õiguste kohta.

<sup>57</sup> Vastastikuste hindamiste kümnenda vooru lõpparuanne Euroopa uurimismääruse rakendamise kohta, [15834/1/24](#), Brüssel, 10. detsember 2024.

<sup>58</sup> Vastavalt [määrusele \(EL\) 2020/1783](#), mis käsitleb liikmesriikide kohtute vahelist koostööd tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (tõendite kogumine) (uuesti sõnastatud).

Seetõttu oleks koostalitlusvõime probleemidele vaja leida lahendus. Seepärast analüüsib komisjon erinevaid koostalitlusvõime takistuste ületamise võimalusi<sup>59</sup>.

Lisaks toetab komisjon liikmesriike, kehtestades videokonverentsile vabatahtlikud ühised tehnilised nõuded. Need nõuded puudutavad näiteks seda, kuidas videokonverentsi korraldada ja kuidas arendada edasi juba kasutusel olevat videokonverentsitarkvara. Kehtestatud nõudeid kohandatakse õigusvaldkonnas kasutamiseks ja need peaksid kindla aluse reaalajas hea heli- ja pildikvaliteedi tagamiseks kohtumenetlusaegse turvalise ja konfidentsiaalse videokonverentsi tarvis. Liikmesriigid saaksid neid nõudeid kasutada näiteks hanke- või edasiste arendusmenetluste korraldamisel ja hoida kokku kulused, mis tekiksid, kui nad koostaksid sellised nõuded ise. Vabatahtlike tehniliste nõuete eesmärk on soodustada koostalitlusvõimet. Need tehakse kättesaadavaks Koostalitleva Euroopa portaalil.

**8. meede.** Komisjon esitab 2027. aasta lõpuks soovitusel videokonverentsi käsitlevate vabatahtlike ELi tasandi ühiste tehniliste nõuete kohta.

**9. meede.** Euroopa uurimismääruse direktiivi läbivaatamise kontekstis püüab komisjon teha võimalikuks kahtlustatavate või süüdistatavate teisest liikmesriigist videokonverentsi teel kaugosalemise kriminaalkohtu istungitel, sealhulgas vajalikud menetluslikud tagatised. Komisjon hindab ka vajadust lisada direktiivi sätteid kuriteoohvrite kaugosalemise hõlbustamiseks ja vajalikud tagatised, võttes arvesse kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise üle peetavate läbirääkimiste tulemusi.

**10. meede.** Komisjon uurib 2027. aasta lõpuks eri võimaluste teostatavust ning hindab nendega seotud kulused ja tulused, et lahendada koostalitlusvõime probleemid seoses piiriülese videokonverentsi kasutamisega kohtumenetlustes.

## 6. Rahastamine

Liikmesriikide justiitssüsteemide digitaliseerimine on investering, mille eesmärk on saavutada tõhusam õigusemõistmine. See investering teenib end järk-järgult tasa ja lõppkokkuvõttes säästab ressursse. Näiteks on videokonverentsi kasutuselevõttu Tšehhi kohtusaalides saanud edu. 2024. aastal korraldati videokonverentsi teel keskeltläbi 12 300 kohtuistungit. Seadmete ja asjakohase tarkvara kasutuselevõtt kohtusaalides on läinud maksma ligikaudu 8 miljonit eurot ning seda on toetatud ELi taaste- ja vastupidavusrahastu rahalistest vahenditest<sup>60</sup>. Videokonverentsidega hoiavad Tšehhi õigusasutused nüüd aastas kokku üle 2,2 miljoni euro transpordi- ja turvaeskordikuludelt, tunnistajate hüvitistelt ja reisikuludelt ning see kokkuhoid jätkub<sup>61</sup>.

Digitaliseerimisse tehtavad investeeringud aitavad suurendada ka tootlikkust. Lõppkokkuvõttes on selliste investeeringute eesmärk suurendada riiklike justiitssüsteemide tõhusust ja sellel on positiivne mõju majanduskasvule. Mõni käesoleva strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ osa, nt IT-vahendite taaskasutamise soodustamine, aitab kokku hoida riigieelarve vahendeid ning parandada samal ajal riiklike justiitssüsteemide koostalitlusvõimet.

<sup>59</sup> IT-arenduse ja -hangete strateegiaga seotud valikud peab enne heaks kiitma Euroopa Komisjoni infotehnoloogia ja küberjulgeoleku nõukogu.

<sup>60</sup> Määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu.

<sup>61</sup> Tšehhi Vabariigi justiitsministeeriumi e-õiguskeskkonna osakonna direktori Přemysl Sezemský kaastöö Euroopa Liidu Nõukogu Poola eesistumise ajal Varssavis toimunud ekspertide kohtumise „New Challenges of AI Development and e-Communication in the Field of Justice“ („Tehisintellekti arendamise ja e-teabevahetusega seotud uued probleemid õigusvaldkonnas“) (19.–20. mai 2025) ametlikus väljaandes, lk 15–16.

Neid kaalutlusi silmas pidades on nõukogu kutsunud komisjoni üles edendama õigusmõistmises tehisintellekti arendamise ja kasutamise piisavat rahastamist<sup>62</sup>. Nõukogu e-õiguskeskkonna strateegias (2024–2028)<sup>63</sup> on rõhutatud, et liikmesriikidel peaks olema võimalik taotleda rahastamist erinevate mitmeaastase finantsraamistikuga hõlmatud rahastamisvahendite kaudu. Seetõttu tuleks rahastamisvõimaluste leidmist ELi tasandil hõlbustada.

EL juba toetab liikmesriikide jõupingutusi muuta oma justiitsüsteem tõhusamaks mitme rahastamisvahendi kaudu, millel on eri eesmärgid.

- Õigusprogrammiga toetatakse piiriüleste digitaliseerimisprojektide arendamist, kuid programmi eelarve on piiratud. Praegu keskendutakse selle raames eelkõige liikmesriikide abistamisele digitaliseerimismääruse rakendamisel<sup>64</sup>.
- Taaste- ja vastupidavusraha toetatakse reforme ja investeeringuid, mida teevad liikmesriigid selleks, et muuta oma majandus ja ühiskond kestlikumaks ja vastupidavamaks ning valmistada need paremini ette rohe- ja digipöördega kaasnevateks probleemideks ja võimalusteks. Mitme taaste- ja vastupidavuskavades sisalduva meetme eesmärk on edendada liikmesriikide justiitsüsteemide digitaliseerimist. Umbes pooled liikmesriigid<sup>65</sup> on lisanud sellised reformid ja investeeringud oma taaste- ja vastupidavuskavadesse. Projektid hõlmavad näiteks videokonverentsi kasutamist, menetluste digitaalsete helisalvestuste kasutuselevõtmist, kohtuasjade haldamise parandamist ning tsiviil- ja kriminaalmenetluste digitaliseerimist.
- Programmiga „Digitaalne Euroopa“ toetatakse komisjoni tööd ELi piiriülese õigusala koostöö digitaliseerimisel, eelkõige digitaliseerimismääruse kontekstis. Selle raames toetatakse ka ELI kasutuselevõttu liikmesriikides. Programmi kasutatakse selleks, et pakkuda eksperdinõustamist ja korraldada õpikodasid ning toetada liikmesriikide ühinemist ELI-põhise otsinguga N-Lexis.
- Tehnilise toe instrumendi kaudu toetatakse liikmesriike vajaduspõhiste tehniliste eksperditeadmistega. Seda saab kasutada, et toetada riiklike justiitsüsteemide digitaliseerimisega seotud projekte, nagu kohtupraktika avaldamine, ECLI edasine kasutuselevõtt, automatiseeritud töötlemine tehisintellekti abil ja videokonverentsi kasutamine. Üks oluline piirang on siiski see, et seda ei saa kasutada tegeliku IT-valdkonna arenduse rahastamiseks ega tarkvara ja riistvara ostmiseks<sup>66</sup>. Tehnilise toe instrumendi projektidel peaks olema selge ELi lisaväärtus, mis võimaldab teistes liikmesriikides saavutatud tulemusi taaskasutada.

---

<sup>62</sup> Nõukogu 2024. aasta detsembri järeldused tehisintellekti kasutamise kohta õigusvaldkonnas ([16593/24](#)), punkt 22.

<sup>63</sup> Nõukogu e-õiguskeskkonna strateegia (2024–2028) ([C/2025/437](#)) punkt 24.

<sup>64</sup> Õigusprogrammi tööprogramm aastateks 2023–2025, lk 23, ja õigusprogrammi tulevane tööprogramm aastateks 2026–2027.

<sup>65</sup> Belgia, Bulgaaria, Hispaania, Horvaatia, Itaalia, Kreeka, Küpros, Madalmaad, Malta, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi ja Ungari.

<sup>66</sup> Nagu on rõhutatud Euroopa Komisjoni ja eesistujariigi Poola järeldustes Euroopa Liidu Nõukogu Poola eesistumise ajal Varssavis toimunud ekspertide kohtumise „New Challenges of AI Development and e-Communication in the Field of Justice“ („Tehisintellekti arendamise ja e-teabevahetusega seotud uued probleemid õigusvaldkonnas“) (19.–20. mai 2025) ametlikus väljaandes, lk 39.

Järgmise mitmeaastase finantsraamistiku<sup>67</sup> eesmärk on muuta ELi eelarve lihtsamaks ja paindlikumaks. See võimaldaks kohandada rahastamist muutuvate prioriteetide ja uue tehnoloogia arenguga. Komisjon on teinud ettepaneku ambitsioonika poliitikapõhise eelarve kohta ajavahemikuks 2028–2034. Arvestades ELi digipöörde ebapiisavat ja ebahütlast edenemist,<sup>68</sup> toetatakse eelarvest justiitsüsteemide digitaliseerimist riiklikul ja ELi tasandil, tuginedes kahele sambale.

- i. Digitaliseeritud justiitsüsteemid on tõhusamad ja vastupidavamad. Liikmesriigid saaksid oma justiitsüsteemide digitaliseerimiseks kasutada riikliku ja piirkondliku partnerluse kavasad<sup>69</sup>. Rahalisi vahendeid saaks kasutada ka selleks, et saavutada eesmärgid, mis on seatud poliitikaprogrammis „Tee digikümnendisse“, millega on kavas teha 2030. aastaks internetis kättesaadavaks kõik peamised avalikud teenused<sup>70</sup>. Võrreldes praeguste rahastamisvahenditega vähendaksid riikliku ja piirkondliku partnerluse kavad riiklike ja piirkondlike õigusasutuste halduskoormust<sup>71</sup>. Riiklike justiitsüsteemide digitaliseerimise riigisisised eesmärgid saaksid põhineda 1. meetme elluviimise käigus kogutud andmetel.
- ii. Uue õigusprogrammi loomise ettepaneku eesmärk on aidata kaasa tõhusa, kaasava ja vastupidava Euroopa õigusruumi arendamisele ning sellega toetatakse õigusemõistmise digitaliseerimist ELi tasandil<sup>72</sup>. Sellega, et programmi üld- ja erieesmärgid<sup>73</sup> keskenduvad rohkem digitaliseerimisele, soovitakse tagada strateegilisem ja järjepidevam lähenemisviis kõigile justiitsüsteemide digitaliseerimisega seotud küsimustele ja probleemidele. Ettepanekuga on nähtud ette eelarve märkimisväärne suurendamine. Kavandatud programmiga toetatakse jätkuvalt olemasolevate IT-vahendite või -platvormide hooldust ja õigusosalase koostöö vahenditeks vajalike uute IT-vahendite või platvormide loomist<sup>74</sup>. Muu hulgas aidatakse liikmesriikidel võtta vastu digitaliseerimismääruse kohaseid rakendusakte.

**11. meede.** Komisjon teeb ettepaneku jätkata kavandatud õigusprogrammi kaudu järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames projektide ja meetmete rahastamist ELi ja liikmesriikide tasandil.

<sup>67</sup> [COM\(2025\) 570 final](#) – komisjoni teatis „ELi dünaamiline eelarve tuleviku prioriteetide elluviimiseks – Mitmeaastane finantsraamistik 2028–2034“, lk 2.

<sup>68</sup> [COM\(2025\) 565 final](#) – ettepanek: määrus, millega luuakse Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond aastateks 2028–2034, põhjendus 7.

<sup>69</sup> [COM\(2025\) 565 final](#) – ettepanek: määrus, millega luuakse Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond aastateks 2028–2034, põhjendus 20 ning artikli 3 lõike 1 punkti e alapunktid ii ja iii.

<sup>70</sup> [COM\(2025\) 565 final](#) – ettepanek: määrus, millega luuakse Euroopa majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse, põllumajanduse ja maaelu, kalanduse ja merenduse, heaolu ja julgeoleku fond aastateks 2028–2034, artikli 3 lõike 1 punkti a alapunkt iv.

<sup>71</sup> [COM\(2025\) 570 final](#) – komisjoni teatis „ELi dünaamiline eelarve tuleviku prioriteetide elluviimiseks – Mitmeaastane finantsraamistik 2028–2034“, lk 24.

<sup>72</sup> [COM\(2025\) 570 final](#) – komisjoni teatis „ELi dünaamiline eelarve tuleviku prioriteetide elluviimiseks – Mitmeaastane finantsraamistik 2028–2034“, lk 18.

<sup>73</sup> [COM\(2025\) 463 final](#) – ettepanek: määrus, millega kehtestatakse ajavahemikuks 2028–2034 õigusprogramm, seletuskiri, lk 10, põhjendused 2 ja 18 ning artikkel 3.

<sup>74</sup> [COM\(2025\) 463 final](#), ettepanek: määrus, millega kehtestatakse ajavahemikuks 2028–2034 õigusprogramm, seletuskiri, põhjendus 10.

**12. meede.** Komisjoni eesmärk on toetada järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames riiklike justiitssüsteemide digitaliseerimist kavandatud riikliku ja piirkondliku partnerluse kavade kaudu.

## **7. Tsiivil- ja kaubandusasju käsitlevate piiriüleste menetluste edasine digitaliseerimine**

Ka pärast digitaliseerimismääruse täielikku rakendamist ei ole piiriüleseid kohtumenetlusi võimalik läbi viia ehk kohtuasja algusest lõpuni menetleda täiesti digitaalselt. Digitaliseerimismäärusega ei ole ette nähtud, et teabevahetus tuleb digitaliseerida iga piiriülese kohtumenetluse kõigi etappide tarbeks või igat liiki kohtumenetluste algatamise jaoks. Näiteks juhul kui kohtu rahvusvaheline pädevus on kindlaks tehtud,<sup>75</sup> võivad menetlusosalised teatavatel puhkudel<sup>76</sup> suhelda selle kohtuga elektrooniliselt, kuid nad ei saa taotleda kaugistungi korraldamist ega esitada kirjalikke tõendeid Euroopa elektroonilise juurdepääsupunkti kaudu. Samuti ei ole ettevõtjal võimalik vaidlustatud võlga teiselt ettevõtjalt kohtus digitaalselt sisse nõuda, kui nõude väärtus ületab 5 000 eurot, kuna Euroopa elektroonilist juurdepääsupunkti ei saa sel eesmärgil kasutada ja olemasolevad riiklikud IT-süsteemid ei pruugi mitteresidentidele juurdepääsu anda.

Digivahendite üksikisikutele ja ettevõtjatele kättesaadavaks tegemine, et esitada nõudeid või jälgida ja jätkata kohtumenetlust kuni kohtuotsuse tegemiseni, muudaks õigusemõistmise tõhusamaks. See säästaks ka ettevõtjate ja üksikisikute aega ja raha piiriülestes tsiivil- ja kaubandusõiguslikes kohtumenetlustes.

Piiriüleseid kohtumenetlusi aitaks täielikult digitaliseerida Euroopa elektroonilise juurdepääsupunkti laiendamine kõigile piiriülese mõjuga tsiivil- ja kaubandusasjadele. Euroopa elektrooniline juurdepääsupunkt võetakse kasutusele alates 2028. aastast. Sellest võiks saada ühtne juurdepääsupunkt, mille kaudu üksikisikud ja ettevõtjad saaksid algatada piiriüleseid tsiivilkohtumenetlusi ja neis osaleda. Digitaliseerimismääruse põhjaliku komisjonipoolse hindamise<sup>77</sup> ettevalmistamine annab võimaluse analüüsida Euroopa elektroonilise juurdepääsupunkti toimimist ja liikmesriikide justiitssüsteemide digitaliseerimisel tehtud edusamme ning teha kindlaks võimalikud puudused ja nõrkused.

Järgmistel aastatel kavatseb komisjon oma hindamist ette valmistades korraldada uuringu, milles analüüsitakse tsiivil- ja kaubandusasju käsitlevate piiriüleste menetluste edasise digitaliseerimise mõju. Seda analüüsi saaks kasutada nii hindamisel kui ka tsiivil- ja kaubandusasju käsitlevate kohtumenetluste tuleviku teemalises ühises arutelus liikmesriikide, Euroopa Parlamendi ja õigusvaldkonna sidusrühmadega.

Veebipõhist juurdepääsu kohtumenetlustele peaks hõlbustama Euroopa digiidentiteedi raamistiku<sup>78</sup> alusel loodud digiidentiteedikukkur. See annab igale ELi kodanikule või elanikule elektroonilise identiteedi, mis võimaldab tal end turvaliselt identida ja e-dokumente kvalifitseeritud e-allkirjaga varustada. Lisaks tuleks Euroopa digiidentiteedikukkruid kasutada e-dokumentide vahetamiseks. Euroopa digiidentiteedi raamistikule tuginevad Euroopa digiidentiteedikukkrud loovad ettevõtjatele ja ametiasutustele digiidentiteedi, mis võimaldab

<sup>75</sup> Vastavalt [määrusele \(EL\) nr 1215/2012](#) kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiivil- ja kaubandusasjades (uuesti sõnastatud).

<sup>76</sup> Näiteks tunnustamise, täidetavaks tunnustamise või tunnustamisest keeldumise menetluses või tõendite elektrooniliseks taotlemiseks vastavalt [määrusele \(EL\) nr 1215/2012](#).

<sup>77</sup> Avaldatakse 2033. aastaks.

<sup>78</sup> [Määrus \(EL\) 2024/1183](#) Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamise kohta.

neid identida ja autentida, võtta neil vastu ja säilitada ametlikke teateid ning jagada kontrollitud volitusi.

**13. meede.** Komisjon analüüsib 2028. aasta lõpuks tsiviil- ja kaubandusajade piiriüleste menetluste võimaliku digitaliseerimismääruse kohaldamisalast kaugemale mineva edasise digitaliseerimise mõju.

**14. meede.** Komisjon töötab välja Euroopa elektroonilise juurdepääsupunkti, et seda saaks hiljem laiendada kõigile piiriülese mõjuga tsiviil- ja kaubandusajadele.

## 8. Kokkuvõte

Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ meetmete eesmärk on luua ELis 2030. aastaks tingimused digitaalse õigusemõistmise laiendamiseks. Oluline on vaadata ka 2030. aastast kaugemale, sest järgmise mitmeaastase finantsraamistiku eesmärk on koostada riiklike justiitssüsteemide digitaliseerimiseks vajalike rahastamisvõimaluste leidmise kava. Meetmed ja rahalised vahendid peaksid keskmises ja pikas perspektiivis liikmesriike toetama: tagama neile töövahendid ja taristu riiklike justiitssüsteemide digitaliseerimiseks ning võimaldama neil saada kasu tõhusamatest justiitssüsteemidest, mis viivad ka majanduskasvu hoogustumiseni.

Neid meetmeid rakendatakse asjakohastel foorumitel toimivas pidevas dialoogis ja üliolulises koostöös liikmesriikide ja vajaduse korral muude sidusrühmadega. Sellel koostööl on otsustav tähtsus. Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ keskendub peaaegu eranditult muudele kui seadusandlikele meetmetele, mis saavad olla edukad üksnes siis, kui liikmesriigid ja komisjon teevad järjepidevalt koostööd. Strateegia edu sõltub liikmesriikide vabatahtlikust, aktiivsest ja pidevast osalusest.

Ulatusliku digitaliseerimise korral ei ole enam oluline, kus kasutajad elavad, sest kõigil liikmesriikidel on siis digitaalne justiitssüsteem ja juurdepääs õigusemõistmisele digivahendite kaudu on universaalne. Iga liikmesriik peaks seadma eesmärgiks kõiki kohtuid ühendava ühtse kontaktpunkti loomise. See peaks võimaldama igapähe igal ajal ja kõikjal kohtusse pöörduda, kohtuistungitel osaleda ning kohtumenetlusi algatada ja jätkata ning kahandada seeläbi õigusemõistmise kulusid.

Tänu strateegiale „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ saavad liikmesriigid õppida ja juhendada teiste riikide kogemustest digivahendite ja -taristu arendamisel ja kasutamisel. Oma justiitssüsteemis kasutamiseks mõeldud spetsiaalsete IT-vahendite väljatöötamise asemel saab iga liikmesriik valida vahendid, mis on end kõigi justiitssüsteemide ühiste ülesannete täitmisel juba õigustanud.

Tehisintellektipõhiste vahendite kasutamist justiitssüsteemides tuleks edendada selleks, et suurendada õigusemõistmise tõhusust, aidata kohtutel vähendada kohtuasjade kuhjumist ja säästa riiklike justiitssüsteemide niigi koormatud eelarvet.

2030. aastaks peaks kõigil õigusvaldkonna spetsialistidel olema lihtne veebipõhine juurdepääs kõigile õigusaktidele ja kogu kohtupraktikale. Ka õigustehnoloogiaettevõtjatel peaks olema lihtne juurdepääs piisavas koguses kohtumenetlustega seotud andmetele. See on äärmiselt oluline, et töötada välja ja treenida justiitssüsteemides kasutamiseks kohandatud tehisintellektipõhiseid vahendeid.

Strateegia „Digitaalne õigusemõistmine @2030“ edusammude jälgimiseks kasutatakse peamiselt iga-aastast ELi õigusemõistmise tulemustabelit, milles on eraldi peatükk riiklike justiitssüsteemide digitaliseerimise kohta.

